Arşivde Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi-Mart 2025, Cilt: 2, Sayı: 3
Journal of Women and Gender in the Archives-March 2025, Volume 2, Issue 3

arşivde KADIN VE TOPLUMSAL CİNSİYET DERGİSİ
Journal of Women and Gender in the Archives

Arşivlerin Kadınsızlığı: Kadın Arşivlerinin Temsiline Dair

The Absence of Women in Archives: On the Representation of Women's Archives

Hêlin İlcek
Kütüphaneci/Arşivci - Nilüfer Belediyesi

" (...) Working in Women's Archives, kadınların yazılı mirasını ve tarihini feminist bir perspektifle anlamaya çaba harcayan kritik bir kitap özelliği taşıyor. Kitapta, defalarca çeşitli yollarla arşivlerin yalnızca bir bilgi deposu değil, aynı zamanda toplumsal değerlerin ve önyargıların yansıdığı yerler olduğu vurgulanıyor. En önemlisi de kadınların tarih boyunca "susturulmuş seslerini" duyurmak için araştırmacılara yeni yollar öneriyor."

Günümüzden 23 yıl önce yayımlanan, Helen M. Buss ve Marlene Kadar tarafından hazırlanmış *Working in Women's Archives: Researching Women's Private Literature and Archival Documents* [Kadın Arşivlerinde Çalışmak: Kadınların Özel Edebiyat ve Arşiv Belgelerini Araştırmak] adlı derleme kitap[1] kadınların özel yaşamlarında ürettikleri, sahip oldukları ve sakladıkları belgeleri feminist bir perspektifle ele alıyor. Kitapta, yazının bir "kanon" olmanın ötesine geçtiğinden bu yana ve de kadınların yazı geleneğini keşfinden itibaren "kadın"sal olarak sahip oldukları belgeleri nasıl dönüştürdüklerine yönelik birbirini takip eden makalelere yer veriliyor. Kitabın çabasını özetlemek gerekirse, kadınların kendilerine ait özel belgelerin (müsvedde, mektup, günlük ve diğer arşivsel belgeler) keşfedilmesine; kadınlara ait kültürel mirasın aydınlatılması için onların tarih boyunca maruz kaldıkları sistematik dışlanmayı görünür kılınmasına; hatta bu bağlamda, kadınlara ait arşiv materyalinin arşivlerdeki eksikliği ve sıklıkla kadın yazarlara ait koleksiyonların ihmal edilmesine yönelik çalışmalar üzerinde durmak.

Bu değerli çalışmayı ortaya çıkaran editörleri de yakından tanımak elbette önemli. Helen M. Buss, Kanada Calgary Üniversitesi'nde edebiyat profesörü ve Kanada'nın önde gelen edebiyat eleştiri ödülü Kanada ve Quebec Edebiyatı Derneği'nin (ACQL) Gabrielle Roy Ödülü'ne hak kazanmış bir yazar. Kanadalı kadın yazarların biyografileri üzerinden başta biyografi yazımına feminist bir bakış açısı kazandırması sebebiyle *Mapping Our Selves* [Kendimizi Haritalamak] isimli çalışmasıyla bu ödüle layık görülmüş. Marlene Kadar ise Toronto York Üniversitesi'nde Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları bölümünde profesör ve biyografi, otobiyografi yazarlığı alanında çalışıyor. Yakın zamanda ise "Fotoğraf Gazeteciliğini Kadınlaştırın-II. Dünya Savaşı" isimli projesiyle çeşitli ödüller almış.

1. Helen M. Buss ve Marlene Kadar, ed. *Working in Women's Archives: Researching Women's Private Literature and Archival Documents* (Wilfrid Laurier University Press, 2001.)

"Kadın Özneleri Arşivlerde Konumlandırmak"[2]

Kitabın ilk makalesi olan bu metinde Carole Gerson, kadınların yaşamlarına ve yazınlarına ilişkin arşiv araştırmalarındaki sorunları ve yaklaşımları ele alıyor. Gerson'un bu yazısı, kadın yazarların arşivlerdeki temsili üzerine düşünmeye teşvik eden önemli bir akademik katkı. Arşiv araştırmalarının yalnızca geçmişi belgelemekle kalmadığını, aynı zamanda bu belgelerin hangi koşullarda saklandığı ve erişildiği konusunda eleştirel bir yaklaşım geliştirilmesi gerektiğini öne sürüyor Gerson. Kadınların yazınsal mirasının korunması ve görünür kılınması için arşivlerin daha kapsayıcı bir yöntem benimsemesi gerektiğini açıkça vurguluyor. Öte yandan "arşivlerin sosyal ve tarihsel seçiciliği"nden yola çıkarak, arşivlerde yer alan materyallerin ve bunların değerini belirleyen sosyal varsayımların, kadın yazarlara ait belgelerin arşivlere dâhil edilmesini engellediğini belirtiyor.[3] Bunu da çarpıcı bir örnekle; Nellie McClung'un[4] el yazıları gibi değerli belgelerin, arşivlenirken kataloglama eksikliği nedeniyle karmaşık ve erişilmesi zor hale geldiğini ifade ediyor.[5] Arşivlerin genellikle erkeklere ait koleksiyonları önceliklendiriyor olmasının, kadın yazarların eserlerini bulmayı daha da zorlaştırdığını iddia ediyor. Fakat bu iddiasıyla aslında, araştırma zorlukları ve yöntemlerini değerlendirirken kadın yazarların özel belgelerini bulmanın çoğu zaman *–kendi ifadesiyle–* "tesadüf" ve "sabır" gerektirdiğini belirtiyor. Gerson son olarak, kadın yazarlara yönelik tarihsel ihmal üzerine, Agnes Maule Machar[6] gibi eserleri unutulmuş ya da yeterince korunmamış kadın yazarların varlığını örnek veriyor.

"Arşivde Kadın Özneleri İnşa Etmek"[7]

Kitabın ikinci makalesi olan bu metin, kadınların özne olarak arşivlerde nasıl temsil edildiğine dair derin bir tartışma başlatıyor. Kadınların otobiyografik yazılarını okurken karşılaşılan sorunları ve sorumlulukları ele alan Helen M. Buss'un bu yazısında, hem kadınların özne olarak arşivlerde nasıl temsil edildiği hem de bu temsillerin araştırmacıların ön yargılarından nasıl etkilendiği konusunda güçlü bir eleştiri sunuyor. Öte yandan Buss, post-yapısalcı düşünceyi ve feminist teorileri benimsemiş olan Michel Foucault, Philippe Lejeune ve Teresa de Lauretis'e atıfta bulunarak, öznesi kadın olan arşivlerin nasıl yeniden inşa edildiğini analiz ediyor.[8] Bu bağlamda, arşiv belgelerinin tarafsız olmadığını iddia eden bir önceki yazıyla tutarlık sağlarken, hem araştırmacının hem de editörlerin getirdiği önyargılar nedeniyle bir kadının hikâyesinin farklı formlarda yeniden yapılandırılabileceğine dair başka bir tartışmaya da zemin hazırlıyor. Yazının merkezinde etik ve ideolojik sorunların olduğu gözlemlenirken, Buss özellikle bir arşivcinin veya araştırmacının, hem metni okurken kendi önyargılarını ve bakış açılarını nasıl fark etmesi gerektiğini hem de bu farkındalığın etik araştırma için ne kadar önemli olduğunu vurguluyor.[9]

"18. Yüzyıl Maritime Bölgesi Kadın Yazarlarını Araştırmak: Deborah How Cottnam-Bir Vaka Çalışması"[10]

Gwendolyn Davies,[11] 18. yüzyıl kadın yazarların yeniden keşfedilmesine odaklanarak, kadın arşivlerini dönemin toplumsal ve kültürel bağlamında önemli bir yer edinmiş kadın yazar Deborah (How) Cottnam'ın[12] yazar ve eğitimci kimliği üzerinden inceliyor. Yazı, özellikle kadınların eğitimi ve edebi üretimleri üzerinden kadınların tarihsel izlerini ortaya çıkarma çabalarını detaylandırıyor. Davies, bu çalışmada bir "dedektif" edasıyla Cottnam'ın şiirlerinin, kişisel yazışmalarının ve öğrencilerinin eserlerini incelikli bir şekilde ele alıyor.[13] Öte yandan 18. yüzyıl kadın yazarların metinlerinde yer alan metaforlar, ahlaki öğretiler, dönemin sosyal bek-

2. Carole Gerson, "Locating Female Subjects in the Archives," *Working in Women's Archives: Researching Women's Private Literature and Archival Documents* içinde, ed. Helen M. Buss ve Marlene Kadar, 7-22.
3. Carole Gerson, "Locating Female Subjects in the Archives," 8.
4. Nellie McClung (1873-1951). Kanada'nın en tanınmış kadın hakları savunucularından ve önemli bir yazar olarak biliniyor. Feminist hareketin öncülerinden biri ve özellikle de kadınların oy hakkı, eğitim eşitliği, vb. için verdiği mücadeleyle tanınıyor.
5. Carole Gerson, "Locating Female Subjects in the Archives," 12.
6. Agnes Maule Machar (1836-1927). Kanada'nın ilk kadın yazarlarından biri ve sosyal reformcu olarak anılıyor. Edebi kariyerine şiirle başlamış, ancak özellikle romanları ve hikâyeleriyle tanınmış. Eserleri, dönemin Kanada'sında kadınların toplumsal rollerini sorgulayan önemli metinler olarak görülmüş.
7. Helen M. Buss, "Constructing Female Subjects in the Archive: A Reading of Three Versions of One Woman's Subjectivity," *Working in Women's Archives: Researching Women's Private Literature and Archival Documents* içinde, ed. Helen M. Buss ve Marlene Kadar, 23-34.
8. Helen M. Buss, "Constructing Female Subjects in the Archive: A Reading of Three Versions of One Woman's Subjectivity," 23.
9. Helen M. Buss, "Constructing Female Subjects in the Archive: A Reading of Three Versions of One Woman's Subjectivity," 33-34.
10. Gwendolyn Davies, "Researching Eighteenth-Century Maritime Women Writers: Deborah How Cottnam-A Case Study," *Working in Women's Archives: Researching Women's Private Literature and Archival Documents* içinde, ed. Helen M. Buss ve Marlene Kadar, 35-50.
11. Gwendolyn Davies, New Brunswick Üniversitesi'nde dekan ve İngiliz dili edebiyatı bölümü üyesi. Denizcilik edebiyatı üzerine çeşitli kitap ve makalelerin yazarı. Aynı zamanda bu bağlamda yayımlanmış birçok kitabın editörlüğünü yapmış. Özellikle Atlantik eyaletlerindeki 18. ve 19. yüzyıl kadın yazıları ve kültür tarihiyle ilgilenmekte.
12. Deborah How Cottnam (1726-1806). Kanada'nın ünlü kadın yazarlarından (şair) ve öğretmen. Dönemin öncü okullarının açılışlarında ve kadrolarında yer alan Cottnam, özellikle Kanada tarihinde kadın eğitimciler arasında değerli bir şair sayılıyor. Şiir yazdığı dönemlerde Portia adını kullanıyordu.
13. Gwendolyn Davies, "Researching Eighteenth-Century Maritime Women Writers: Deborah How Cottnam-A Case Study," 45.

lentileri, Davies'in çeşitli analizleriyle ön plana çıkıyor. Yazıda Cottnam'ın sırasıyla edebiyat ve eğitimle ilişkisine, şiirlerinin toplumsal yansımalarının görülebildiği arşiv materyaline ve de bu materyallerle kadınların tarihsel rolüne dair önemli bir perspektif sağlıyor. Yani kısaca, yazıda bahsedilenler Davies'in detaylı ve titiz çalışmasıyla birleştiğinde, Cottnam'ın yaşadığı dönemde kadınların toplumdaki yerini ve etkisini aydınlatmak bakımından da önem taşımakla birlikte kadın yazarların unutulan tarihine değerli bir katkı sağlıyor.

" 'Tozunu Alma': L. M. Montgomery Günlüklerinin Düzenlenmesine İlişkin Anekdotlara Dayalı Bir Anlatı"[14]

Mary Rubio,[15] hem kadın yazını hem arşivcilik üzerine önemli etik ve pratik meseleleri ele aldığı bu makalesinde, ünlü Kanadalı yazar L. M. Montgomery'nin[16] günlüklerini düzenleme sürecinde karşılaştığı zorlukları, feminist bir perspektifle ve anekdotlar eşliğinde aktarıyor. Bununla birlikte makalenin üç temel odak noktası olduğu söylenebilir: İlki, kadın yazınının marjinalleşmesinde edebiyat alanındaki erkek hegemon anlayış, ikincisi günlüklerin yayımlanmasında bireylerin mahremiyet hakları ve arşivleme çalışmaları bakımından yaşanan etik sorunlar, son olarak da erkek yazın dünyasında yerleşmiş olan kadın deneyimlerinin "önemsizliği"ne dair algılar. Belirtmek gerekir ki Rubio'nun ilgilendiği ana tema, "bireyin mahremiyet hakkı" ile kamunun "bilgi edinme hakkı" arasında denge kurmayı içeren etik kararlar alınmasının yaşattığı zorluklar.[17] En önemlisi de, arşiv materyallerine erişimden fon bulma süreçlerine kadar yaşadığı zorlukları detaylandırarak özellikle 1980'lerde kadın yazarların çalışmalarının edebi kanon içerisine alınması mücadelesi üzerinden bu sürecin önemini fark ettiriyor. Bunu yaparken de Montgomery'nin endişelerinin bazı erkek akademisyenler tarafından önemsiz görüldüğü iddiasını ortaya koyarak daha geniş bir çerçevede ele alıyor ve konunun toplumsal önyargılar yansıttığını belirtiyor.[18] Sonuç olarak, Mary Rubio'nun makalesi, kadınların yazılı eserlerini ve deneyimlerini görünür kılma çabasında feminist bir bakış açısının önemini vurguluyor.

14. Mary Rubio, " 'A Dusting Off': An Anecdotal Account of Editing the L. M. Montgomery Journals," *Working in Women's Archives: Researching Women's Private Literature and Archival Documents* içinde, 51-78.
15. Mary Henley Rubio, Guelph Üniversitesi'nde İngilizce profesörü. Montgomery'nin resmi biyografisi üzerinde çalışıyor.
16. Lucy Maud Montgomery (1874-1942). *Yeşilin Kızı Anne*'le dünyaca üne kavuşan Kanadalı kadın yazar.
17. Mary Rubio, " 'A Dusting Off': An Anecdotal Account of Editing the L. M. Montgomery Journals," 52.
18. Mary Rubio, *a.g.e.*, 53.

"Büyükannemin Hayatını Mektuplarından Okumak: Ergenlikten Nişanlılığa Constance Kerr Sissons"[19]

Bu metinde Rosalind Kerr,[20] feminist bir perspektiften büyükannesinin hayatına dair bir "özel mektup külliyatı okuma" sürecini ele alıyor. Bunu yaparken de onun toplumsal cinsiyet rolleriyle uyumunu ve zaman zaman bu rollere karşı direnişini anlamaya çalışıyor. Kerr'in büyükannesinin yazdığı mektuplar üzerinden yaptığı analizler, kişisel anlatıların toplumsal bağlamda nasıl anlam kazandığını ortaya koyuyor. Büyükannesi Constance Kerr Sissons'un mektupları, dönemin kadınlarına dayatılan ataerkil değerler ve kurallarla şekillenmiş olsa da, Kerr bu yazılarda hem bir uyum hem de direniş izleri buluyor: "[...] patriyarkanın izin verdiği ve bu kuralların içerisine gizlenmiş küçük, ancak önemli direniş unsurlarını ortaya çıkarıyorum."[21] Feminist bir yaklaşımla, büyükannesinin mektuplarını sadece tarihi belgeler olarak değil, aynı zamanda patriyarkanın kadınlar üzerindeki etkilerinin bir yansıması olarak okuduğunu anlatıyor. Bu okumada Kerr'in büyükannesini, kendi feminist kimliğinin bir öncüsü olarak "yeniden sahiplenme" çabası şu ifadelerde oldukça dikkat çekiyor: "Büyükanneme olan yoğun ve 'belirsiz' duygularımı mektupları aracılığıyla anlamaya çalışıyorum; onun sert mizacı, ataerkil değerlere sıkı sıkıya bağlılığını yansıtıyordu."[22] Bu tür araştırmalarda "objektiflik" iddiasının çoğu zaman saklı önyargılar barındırabileceğinden bahseden Kerr, duygusal bağın ve önyargıların da açıkça ortaya konulmasının daha sağlıklı bir okuma sağlayabileceğini savunuyor. Tüm bu ifadelerden Kerr'in feminist araştırmalarla mikro direnişlerin izini sürerek ataerkil sistemleri sorguladığını anlıyoruz.

"Özel Arşivler: Hayatları Öne Çıkarmak - Marian Engel Arşiviyle Çalışmak"[23]

Bu makale Christl Verduyn'un,[24] Marian Engel'in[25] özel

19. Rosalind Kerr, "Reading My Grandmother's Life from Her Letters: Constance Kerr Sissons from Adolescence to Engagement," 79-90.
20. Rosalind Kerr, Alberta Üniversitesi Dramatik Kuram ve Eleştiri bölümünde yardımcı doçent. Uzmanlaştığı alanlar: Feminist, gey/lezbiyen/queer ve eleştirel ırk teorilerine vurgu yapan modern / çağdaş dramatik ve performans teorisi.
21. Rosalind Kerr, "Reading My Grandmother's Life from Her Letters: Constance Kerr Sissons from Adolescence to Engagement," 82.
22. Rosalind Kerr, "Reading My Grandmother's Life from Her Letters: Constance Kerr Sissons from Adolescence to Engagement," 79.
23. Christl Verduyn, "Personal Papers: Putting Lives on the Line - Working with the Marian Engel Archive," 91-102.
24. Christl Verduyn, Kanadalı ve Quebecli kadınların yazıları ve eleştirilerine dair uzmanlık geliştiren, Kanada edebiyatı dersi veren bir yazar. Marian Engel üzerine pek çok çalışmasıyla bilinir.
25. Marian Ruth Engel OC (1933-1985). Kanadalı kadın yazar ve Kanada Yazarlar Birliği'nin kurucu üyesi olarak tanınır.

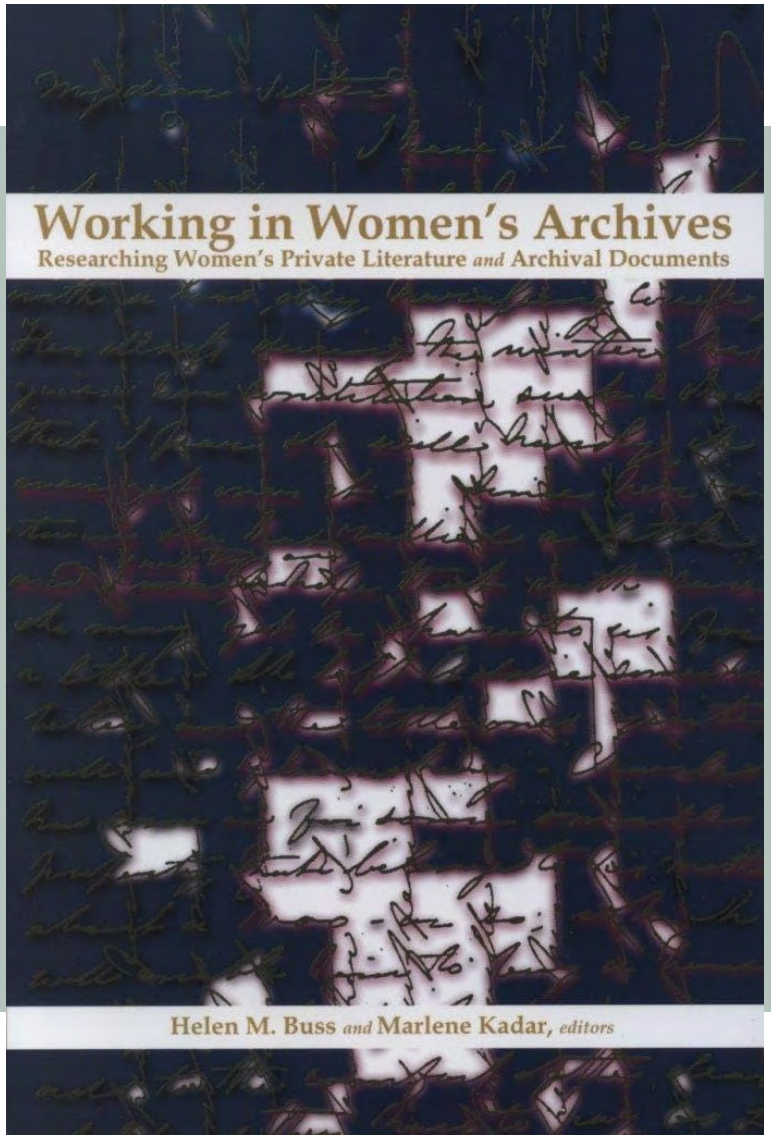
arşiv belgeleriyle çalışırken karşılaştığı etik ve akademik zorlukları ele alırken öte yandan bir arşiv araştırmacısı olarak sorumluluklarını, bireysel mahremiyete saygı ile tarihsel ve edebi değerin keşfi arasında nasıl dengelemeye çalıştığını inceliyor. Metinde üç ana tema dikkat çekiyor: Özel arşivlerin değeri, mahremiyet ve akademik sorumluluk, kadın yazınının yerini sağlamlaştırma çabaları.

Bu bağlamda metni inceleyecek olursak, öne çıkarılabilecek en başlıca kısım, Verduyn'un "yayımlanmamış yaşam yazılarının 'benliğin değişen kavramlarını' nasıl oluşturduğunu hesaba katmazsak, kadın bir yazar olmanın edebi gelişimindeki önemli nüansını gözden kaçıracağız"[26] dediği bölümdür. Burada Engel'in özel yazılarının, özellikle yayımlanmamış günlüklerin, yalnızca yazarın yaşamına ışık tutmakla kalmadığını, kadın yazınının tarihsel ve kültürel bağlamlarını anlamak için önemli olduğunu da savunduğu görülüyor. Öte yandan Engel'in dokümanlarına bakıldığında, özellikle kişisel düşüncelerini yansıtan kısımlarda, kendisi tarafından "ölümünden çok sonra ilginç hale geleceği" belirtiliyor. Burada da Verduyn'un, bir araştırmacı olarak bu dileği dikkate alırken aynı zamanda bu belgelerin tarihsel değerini göz ardı etmeme zorunluluğuyla karşı karşıya kaldığı görülüyor. Sonuç olarak bu metin, arşiv araştırmalarındaki etik sorunların yanı sıra kadınların edebi tarihini şekillendiren unsurların da üzerine derinlemesine bir düşünme olanağı sunuyor.

"Mektuplardan Bir Takımyıldızı: Troçki, Kahlo, Birney"[27]

Yukarıdaki başlıkla kitaba önemli bir tarihsel katkı sunan Marlene Kadar, 1930'ların politik ve kültürel ortamını mektuplaşmalar üzerinden yorumlayarak bir "epistolary constellation" yani "mektuplardan yapılmış takımyıldızı" oluşturuyor. Bunu, farklı coğrafyalardaki kişilerin birbirleriyle olan yazışmalarını ve bu yazışmaların daha geniş bir kültürel bağlama nasıl yerleştiğini anlamaya yönelik önemli bir girişim olarak değerlendirmek yanlış olmaz. Öte yandan bu metni yorumlarken ortaya çıkan temel odaklar şu şekilde sıralanabilir: Arşiv çalışmasının doğası/sorunları, kadınların yazılı kültürdeki yeri, edebiyat ve mektup türünün incelenmesi ve de son olarak kadınların "öteki anlatıları"nın ortaya çıkışı. Kadar, tüm bu odakları yazısında kendine özgün doğal bir sırayla anlatıyor. Kadınların yazışmalarında kamusal alanın dışında kalan, "gizli bir kültürel dünya" inşa ettiklerini tartıştığı ilk birkaç paragraf oldukça dikkat çekiyor. Örneğin, Frida Kahlo'nun[28] Ella Wolfe'a yazdığı mektupların, bu tür bir kültürün izlerini taşıdığından bahsediyor.[29] Kahlo'nun mektuplarının yalnızca kişisel ifadeler değil, aynı zamanda o dönemin politik bağlamında önemli bir iletişim aracı olduğunu anlatıyor Kadar. Ayrıca onun yorumuna göre bu yazışmalar,[30] Diego Rivera'nın biyografisinin yazılmasını teşvik etmek gibi stratejik bir amaca da hizmet ediyor. Ayrıca, Frida'nın yazılarında, hem kendini ifade etme hem de var etme arzusunun nasıl sanatsal ve metinsel bir forma evrildiğini tasvir ediyor. Peki ya Lev Troçki[31] arşiviyle bağlantılı noktalar neler diye sorulabilir. Öncelikle belirtmek gerekir ki bu çalışmada yer alan mektuplar Lev Troçki'nin arşivinden, Frida Kahlo'nun Ella Wolfe'a yazdığı mektuplardan ve Earle Birney'nin[32] çeşitli kişilere yazdığı mektuplardan oluşuyor.[33] Kadar, bu mektupları, Kanada, New York ve Meksika gibi farklı mekânlarda ortaya çıkan bir "Partizan Kültürü"nün haritasını çizmek için kullanıyor. Ama bu bağlamda, feminist teori, edebiyat ve arşiv çalışmaları arasındaki ilişkiye dair önemli bir inceleme sunmayı amaçladığından bu mektupların birbirleriyle olan ilişkileri hem arşivsel hem de kültürel bir çözümleme gerektiriyor. Bunu yaparken de edebiyat teorisyeni ve aynı zamanda psikiyatrist-yazar olan Julia Kristeva "intertext / metinlerarası" kavramını kullanarak, mektupların birbiriyle olan ilişkisinin ve içerdiği referansların nasıl anlam kazandığına vurgu yapıyor Kadar.[34] Bu bağlamda, mektuplar yalnızca bireysel metinler değil, aynı zamanda daha geniş bir anlatının parçalarıdır ve feminist bir perspektiften okunabilir sonucuna ulaşılıyor. Sonuç olarak bu mektupların, kadınların tarihsel olarak marjinalleştirildiği ya da "kahramanlık" anlatılarının dışında bırakıldığı bağlamlarda alternatif anlatılar oluşturması yönünden çok önemli kayıtlar olduğu savı güçleniyor metinde. Örneğin, Frida Kahlo'nun mektupları ve otoportreleri, onun biyografisini yazan Hayden Herrera'nın çizdiği Frida'nın "kurban" imajını yeniden değerlendirmek üzere önemli deliller halini alıyor.[35] Bu da aslında kadınların kendi anlatıları-

26. Christl Verduyn, "Personal Papers: Putting Lives on the Line - Working with the Marian Engel Archive," 94.
27. Marlene Kadar, "An Epistolary Constellation: Trotsky, Kahlo, Birney," 103-113.
28. Magdalena Carmen Frida Kahlo Calderon (1907-1954). Meksikalı kadın ressam.
29. Marlene Kadar, "An Epistolary Constellation: Trotsky, Kahlo, Birney," 106-107.
30. Marlene Kadar, "An Epistolary Constellation: Trotsky, Kahlo, Birney," 106.
31. Lev Davidoviç Bronştayn / Lev Troçki (1879-1940). Bolşevik devrimin önde gelen siyaset insanı ve Kızıl Ordu'nun kurucusu.
32. Earle Alfred Birney (1904-1995). Kanada'nın en büyük şair ve yazarı olarak tanınır.
33. Marlene Kadar, "An Epistolary Constellation: Trotsky, Kahlo, Birney," 103-104.
34. Marlene Kadar, "An Epistolary Constellation: Trotsky, Kahlo, Birney," 108.
35. Marlene Kadar, "An Epistolary Constellation: Trotsky, Kahlo, Birney," 109.

nı kaleme alırkenki "gücü ve arzu"yu nasıl temsil ettiğini anlamak için başka bir yol sunuyor.

"Sonsöz"[36]

Archive as Fact [Bir Gerçek Olarak Arşiv] alt başlığıyla giriş yapan Kadar, kitaba dair son sözlerini bu bölümde aktarıyor. Bu bölüm için, okura kitabın damıtılmış odaklarını sunuyor ifadesi kullanılsa yanlış olmaz. Çünkü Kadar, kitap boyunca anlatılan kadınların yazılı mirasını ortaya çıkarmanın öneminden, arşivlerin feminist perspektifle yeniden incelenmesi ve okunmasının ileriye dönük katkısından, üstelik tüm bunlarla ele alınınca kadınların öznellik inşası için bir yol haritasından, arşivlerde kadın yazarların erişilebilirliğinden, gelecekteki feminist arşiv çalışmalarına yönelik tavsiyelerden tam da bu bölümde bahsediyor.

Sonuç olarak, *Working in Women's Archives*, kadınların yazılı mirasını ve tarihini feminist bir perspektifle anlamaya çaba harcayan kritik bir kitap özelliği taşıyor. Kitapta, defalarca çeşitli yollarla arşivlerin yalnızca bir bilgi deposu değil, aynı zamanda toplumsal değerlerin ve önyargıların yansıdığı yerler olduğu vurgulanıyor. En önemlisi de kadınların tarih boyunca "susturulmuş seslerini" duyurmak için araştırmacılara yeni yollar öneriyor.

36. Marlene Kadar, "Afterword," 115-119.